

İLKÖĞRETİM DÖRDÜNCÜ SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE DAYALI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Emine KOLAÇ*

Türk ulusunu çağdaş bir toplum haline getirmede en önemli rol eğitim kurumlarına düşmektedir. Eğitim kurumlarındaki ilk basamak ise ilköğretimdir. İlköğretim, öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal gelişimlerinin şekillendiği öğretim kademesi olma özelliğini taşımaktadır. Eğitim ve öğretim etkinliklerinin planlanmasında, uygulanmasında değerlendirilmesinde, geliştirilmesinde, nitelikli bir toplumun oluşmasında, çağdaş, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, topluma karşı sorumluluk duyan, insan haklarına saygılı, yapıcı, yaratıcı nesillerin yetişmesinde ders kitaplarının rolü yadsınamaz. Bireye, ana diline bilinçle yaklaşma ve onu bilinçli kullanma sorumluluğu ve becerisi ilköğretim basamağından itibaren kazandırılmaya başlanır. Bu bağlamda Türkçe ders kitaplarına önemli görevler düşmektedir.

Türkçe programında belirtilen amaçlarla örtüşen, “öğrencilere Türk dilini sevdirecek, kurallarını sezdirecek; onları Türkçe’yi gelişim süreci içinde bilinçle, özenle ve güvenle kullanmaya yöneltecek” Türkçe ders kitaplarının niteliğinin yükseltilmesi kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Anahtar Sözcükler: *İlköğretim, Türkçe Dersi, Ders Kitapları.*

---

* Öğr. Gör.; Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü.

SUMMARY

The Evaluation of The Primary Education Fourth Grade Turkish Course Books With Regard to Teachers's Views

Education institutes have the most important role in providing Turkish nation to be a contemporary society. The first step in education institutes, on the other hand, is primary education. Primary education is characterised as the education process in which students' cognitive and affective developments are formed. We cannot deny the role of course books in planning, applying, evaluating, and implementing the teaching and learning activities; in forming a qualified society; and in educating generations to be contemporary, independent and accompanied with scientific thinking ability, wide word view, responsibility to the society, respect to human rights, positive thinking and creativity. We make an individual approach his native language consciously and gain responsibility and ability to be able to use the language consciously from the very first years of primary education. In this respect, Turkish course books have important duties.

We are inevitably forced to increase the quality of Turkish course books that carry the purposes stated in Turkish programs, that will make students love Turkish language, that will make students notice the rules; that will make them use the language consciously, cautiously and confidently in the development process of Turkish.

Keywords: Primary Education, Turkish Lesson, Course Books.

Giriş

Eğitimde, hedeflere kısa sürede ulaşmada, öğrenmenin kalıcı olmasında araç ve gereçlerin önemli rolü vardır. Bu nedenle öğretmenlerin, çeşitli öğretim materyallerinden yararlanmaları, sınıf içinde çoklu ortam oluşturmaları gerekmektedir (Demirel, 2000, s, 129).

Ders kitapları, öğretim programlarında yer alan konulara ilişkin bilgiyi planlı, düzenli ve aşamalı bir şekilde içerdiği için, geliştirilen diğer modern ders araç-gereçlerine rağmen öğretmen ve öğrencilerin temel başvuru kaynağı, vazgeçilemeyen ders aracı olma özelliğini korumuştur.

Öğretmen ve öğrencilerin sürekli olarak karşı karşıya olduğu ders kitaplarının niteliğinin yükseltilmesi aynı zamanda eğitimin de kalitesini yükseltecek, eğitim programında belirlenen amaçlara daha kolay ulaşılmasını sağlayacaktır.

Öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal gelişimlerinin şekillendiği ilköğretim aşamasında ders kitaplarının önemi bir kat daha artmaktadır. Nitelikli bir toplumun oluşmasında, çağdaş, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, topluma karşı sorumluluk duyan, insan haklarına saygılı, yapıcı, yaratıcı nesillerin yetişmesinde ders kitaplarının rolü büyüktür.

Ders kitapları içinde Türkçe ders kitaplarının ayrı bir yerinin olduğunu söylemek abartı olmayacaktır. Çünkü ana dilini iyi kullanma yetisi, öğrenme ve kendini geliştirmenin ilk adımıdır.

Ana dili, çocuğun yaşadığı çevrenin ve bağlı olduğu toplumsal ortamın ürünüdür. Çocuk çevresini, toplumunu ve bu toplumun koyduğu, geliştirdiği kültürel birikimi ana diliyle algılayıp kavrar (Sever, 2000, s. 1).

Bireye, ana diline bilinçle yaklaşma ve onu bilinçli kullanma sorumluluğu ve becerisi ilköğretim basamağından itibaren kazandırılmaya başlanır. Bu bağlamda ders kitaplarına önemli görevler düşmektedir. Türkçe programında belirtilen amaçlarla örtüşen, “öğrencilere Türk dilini sevdirecek, kurallarını sezdirecek; onları Türkçe’yi gelişim süreci içinde bilinçle, özenle ve güvenle kullanmaya yöneltecek” ders kitaplarına dil bilincimizin kaybolmaya yüz tuttuğu şu günlerde daha fazla ihtiyacımız vardır.

Problem

Türk ulusunu çağdaş bir toplum haline getirmede en önemli rol eğitim kurumlarına düşmektedir. Eğitim kurumlarındaki ilk basamak ise ilköğretimdir.

İlköğretim, eğitim süreci içinde en önemli öğretim kademesi olma özelliğini taşımaktadır. İlköğretimin bireyin yetişkin yaşamında alacağı görevler için hazırlanmasında önemli bir rolü vardır. İlköğretim kademesinde kazanılan bilgi ve beceriler diğer öğretim kademelerinde kazanılacak beceriler için temel oluşturmaktadır (Gürkan ve Gökçe, 1999, s. 3).

Eğitim sistemleri içindeki eğitim kurumlarının ve bu kurumların başlangıcında yer alan ilköğretimin, istendik davranışlarla donanmış bireyler yetiştirmesi, uygulanan eğitim programlarına bağlıdır. Eğitim programı, eğitimde amaçların gerçekleştirilmesinde temel araç olarak gösterilebilir. Öğrencide istenilen davranış değişikliklerini oluşturmak, öğretim sırasında dikkatini toplamak, ilgisini artırmak ve devam ettirmek amacıyla çeşitli eğitim araçlarının kullanıldığını görmekteyiz. Bu eğitim araçlarının en önemlisinin “ders kitapları” olduğunu söyleyebiliriz.

Eğitim ve öğretim etkinliklerinin planlanmasında, uygulanmasında, değerlendirilmesinde ve geliştirilmesinde ders kitabının önemli rolü vardır.

Kitap, sınıfta öğretmen ve yazı tahtasından sonra en sık başvurulan bir araçtır (Alkan, 1995, 126).

Ders kitapları, eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden öğretim materyallerinden biridir. Yaygın olarak kullanılan hatta birçok durumlarda tek öğretim materyalidir (Yanpar Şahin ve Yıldırım, 1999, s. 53). Öğretme ve öğrenme sürecinde özellikle planlı eğitim uygulamalarında öğrencilerin neler öğrenebileceğini ve öğretmenlerin ise neler öğreteceğini önemli ölçüde belirleyen temel kaynak durumundaki ders kitapları, hem formal hem de informal eğitim etkinliklerine yönelik kararlar üzerinde önemli etkilere sahiptir. Okul programının amaçlarının gerçekleşmesinde de önemli bir rol üstlenirler (Tertemiz vd, 2001, s. 1).

Ders kitapları, öğrencinin, dolaylı olarak da toplumun bilimsel ve sanatsal düzeyini yükseltir, onları çağdaş eğitim düzeyine ulaştırır. Bilimsel düzeyin yükseltilmesi bireyi çözümleyici, toplumu ise esnek ve gelişmelere açık duruma getirir. Sanatsal düzeyin yükseltilmesi bireye ve topluma yaratıcı, hoşgörülü, çağdaş olma olanağı verir (Kula, Onur Bilge, 1988, s. 101).

Öğretim sırasında, öğrencilerin neleri öğreneceği ve öğretmenlerin neleri öğreteceğini önemli ölçüde etkileyen ders kitapları, sınıf içi öğrenme etkinliklerine yönelik kararlar üzerinde de önemli etkilere sahiptir (Kılıç ve Seven, 2002, s. 19).

Okulda yapılan öğrenme ve öğretme süreçlerinde kullanılan eğitim araçları arasında ders kitapları “tamamlayıcı öğretim materyalleri” arasında yer alır. Öğretimde, öğretmenin en önemli yardımcısıdır. Öğretmenlerin ve yetişkinlerin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden bir araçtır (Çalık, 2001, s. 1).

Türkçe öğretiminde kullanılan yardımcı ders araçları içinde en önemlisi ders kitaplarıdır. Ana dilini etkili bir şekilde kullanma becerisi ve dil bilinci, bireye ilköğretim kademesinde kazandırılmaktadır. Bu açıdan düşünüldüğünde Türkçe ders kitaplarının önemi daha da artmaktadır.

Ana dili eğitimi için ilköğretimde kullanılan kitaplar; ilkokumayazma, Türkçe ve dilbilgisi kitaplarıdır. Bunlar öğretim bakımından önem ve izleme gereğine göre 3 derecede toplanır: Ders kitabı, yardımcı kitap, başvuru kitapları. Ders kitabı; Öğrenci düzeyinde yazılmış ya da toplanmış metinlerden oluşan ve programa göre anlama-anlatma yeteneğini geliştirmek yanında edebiyat terimlerini, kompozisyon bilgilerini, dilbilgisi konularını tanıtan, izlenmesi zorunlu kitaptır (Göğüş, 1996, s. 6).

Ana dili tam olarak gelişmemiş bireyler, ana dillerini etkili öğrenme araçları olarak kullanamazlar. Ana dillerini iyi bilen bireylerin yaşamları boyunca öğrenme çevreleri açık, bilgiyi bulma ve kullanma yetileri yüksek

olur. Bu nedenle ana dilini iyi kullanma yetisi, öğrenmenin ve kendini geliştirmenin ilk adımıdır (Özdemir, 1983, s. 18).

Ana dili, çocuğun yaşadığı çevrenin ve bağlı bulunduğu toplumsal ortamın ürünüdür. Çocuk çevresini, toplumunu ve bu toplumun koyduğu ve gerçekleştirdiği kültür birikimini ana diliyle algılayıp kavrar. Dili yetkinleştikçe bilgi ve kültür evrenini de geliştirir (Sever, 2000, s. 3).

Hazırlanan Türkçe ders kitaplarının “Türkçe Öğretimi’nin Genel Amaçları” ile örtüşmesi gerekmektedir (Güleryüz, 2002, s. 187):

İlköğretim okullarında Türkçe öğretiminin amacı, Milli Eğitim’in genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;

1. Öğrencilere, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını tam ve doğru olarak anlama gücü kazandırmak;
2. Onlara, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını, incelediklerini ve düşündüklerini tasarladıklarını söz ya da yazı ile doğru ve amaca uygun olarak anlatma beceri ve alışkanlığını kazandırmak;
3. Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, kurallarını sezdirmek, onları Türkçe’yi gelişim süreci içinde bilinçle, özenle ve güvenle kullanmaya yöneltmek;
4. Onlara dinleme, okuma alışkanlık ve zevkini kazandırmak; estetik duygularının gelişmesinde yardımcı olmak;
5. Türlü etkinliklerle öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirmek;
6. Onların ulusal duygusunu ve ulusal coşkusunu güçlendirmede kendi payına düşeni yapmak;
7. Sözlü ve yazılı Türk ve dünya kültür ürünleri yoluyla, Türk kültürünü tanıma ve kazanmalarında; Türk yurdunu ve ulusunu, doğayı, hayatı, insanlığı sevmelerinde yardımcı olmak;
8. Onlara; bilimsel eleştirici, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme yollarını kazandırmada Türkçe dersinin payına düşeni gerçekleştirmektir.

İlköğretim ve ortaöğretimde kullanılan ders kitapları, MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın onayı alındıktan sonra okutulmaktadır. Sunulan kitapların biçim, tasarım ve içerik açısından incelenip değerlendirilmesine gereksinim vardır. Böylece eğitim kurumlarına daha iyi kalitede kitaplar sunulabilir.

Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Türkçe ders kitapları ile ilgili olarak bugüne kadar çeşitli araştırmaların yapıldığını görmekteyiz:

Bulut’un (1999, ss. 144-153), “İlköğretim 1. 2. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı araştırmasında, Bursa il merkezindeki 28 okulda görev yapan toplam 104

öğretmenlerden veri toplanmıştır. Araştırmada gereksinim duyulan veriler, Özcan Demirel tarafından geliştirilen “Türkçe Ders Kitaplarını Değerlendirme Ölçeği” ile toplanmıştır. Araştırma bulgularına göre, Türkçe ders kitapları “genel görünüm” açısından yetersiz, “fiziksel görünüm” açısından geliştirilmesi gerektiği, “içerik”, “kelime ve cümle yapısı” ve “alıştırma ve değerlendirme” boyutları yönünden kabul edilebilir olduğu sonucuna varılmıştır.

Deveci'nin (1999), “İlköğretim II. Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Dilbilgisi Müfredatı Açısından İncelenmesi” başlıklı çalışmasında dilbilgisi konuları ile metinlerin aynı paralelde olmadığı sonucuna varılmıştır.

Sezgin'in (2000), “İlköğretim Okullarının Altıncı Sınıfları İçin Yazılan Türkçe Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme” başlıklı çalışmasında ilköğretim altıncı sınıfta Türkçe öğretimi için kullanılan kitaplardan üçü; şekil, metin sonu soruları, metinlerin dilbilgisi bölümleri, yazım kuralları açısından incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, çeviri metinlerde dil ve anlatıma dikkat edilmediği, düz yazının şiire oranla sayısının daha fazla olduğu, metin sonu sorularının öğrencileri yaratıcı, eleştirel düşünmeye yönlendirmekten uzak olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Kırca'nın (1992), “İlköğretim Dört ve Beşinci Sınıflarında Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Üzerine Araştırmalar: 1 Türkçe Ders Kitapları” başlıklı çalışmasında metinlerin öğrencilerin gelişim düzeyine uygun olduğu, masal, bilmece, tekerleme gibi türlerden örnek metinlere yer verilmediği, çağdaş Türk edebiyatından alınan örnek metinlerdeki kısaltmalara dikkat edilmediği ve eserin özünden uzaklaşıldığı, yazım ve noktalamaya dikkat edilmediği sonucuna varılmıştır.

Yılmaz'ın (1996) “İlkokul Beşinci Sınıf Ders Kitaplarının Kelime ve Cümle Kadrosu “ başlıklı çalışmasında, ilkokul beşinci sınıflarda Türkçe öğretimi için kullanılan kitaplardan ikisi, kelime ve cümle kadrosu açısından incelenmiştir. Beşinci sınıf öğrencilerinden alınan kompozisyonlar da Türkçe'yi doğru kullanma açısından değerlendirilmiştir. Cümle uzunluklarının öğrencilerin düzeyine uygun olmadığı, ders kitaplarında yazım kuralları açısından ortak bir anlayış bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, İlköğretim okulları dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarını öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirmektir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmenlerin, kitapların fiziksel görünümüne ilişkin görüşleri nelerdir?

2. Öğretmenlerin, kitapların içeriklerine (metinler, dil ve anlatım, dilbilgisi) ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Öğretmenlerin, kitaplarda yer alan alıştırma ve değerlendirme öğelerine ilişkin görüşleri nelerdir?

Önem

Türkçe öğretiminde kullanılan yardımcı ders araçları içinde en önemlisi ders kitaplarıdır. Anadilini etkili bir şekilde kullanma becerisi ve dil bilinci bireye ilköğretim kademesinde kazandırılmaktadır. Bu açıdan düşünüldüğünde Türkçe ders kitaplarının önemi daha da artmaktadır. Bireye, anadiline bilinçle yaklaşma ve onu bilinçli kullanma sorumluluğu ve becerisi ilköğretim basamağından itibaren kazandırılmaya başlanır. Bu bağlamda ders kitaplarına önemli görevler düşmektedir.

Çocuklar, Türkçe'nin zenginliğini, anlatım gücünü sezip kavradıkça anadillerine karşı sevgi duymaya başlarlar. Türkçe'nin temel kurallarını ve türlü anlatım biçimlerini öğrendikten sonra konuşma ve yazılarında daha bilinçli hareket etmeye çalışırlar (Kavcar, Oğuzkan ve Sever, 1995, s. 8).

Türkçe programında belirtilen amaçlarla örtüşen, “öğrencilere Türk dilini sevdirecek, kurallarını sezdirecek; onları Türkçe'yi gelişim süreci içinde bilinçle, özenle ve güvenle kullanmaya yöneltecek” ders kitaplarına “dil bilincimizin kaybolmaya yüz tuttuğu şu günlerde daha fazla ihtiyacımız vardır. Ders kitaplarındaki eksikliklerin ortaya çıkarılması uzmanlardan oluşan inceleme komisyonlarının çalışmaları ve bu alanda yapılan araştırmalarla olanaklıdır. Bu açıdan bakıldığında araştırmanın önemi ortaya çıkacaktır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma:

1. Eskişehir il merkezinde bulunan resmi ilköğretim okullarında görevli dördüncü sınıf öğretmenleri,
2. 2002-2003 yılında Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan ve Eskişehir ilindeki ilköğretim dördüncü sınıflarda okutulan Türkçe ders kitapları ve
3. Veri toplama aracında yer alan sorularla sınırlıdır.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama aracının hazırlanması ve uygulanması ile veri toplama aracı yoluyla elde edilen verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

İlköğretim okullarının dördüncü sınıflarında okutulmakta olan Türkçe ders kitaplarının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesini amaçlayan bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde tarama modelinden yararlanılmıştır.

Tarama modeli, geçmişte olmuş ya da halen var olan durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan birey, olay ya da nesne, herhangi bir şekilde değiştirme ve etkilenme çabası gösterilmeden kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Önemli olan onu uygun bir şekilde gözlemleyebilmektir (Karasar, 1998, s. 77).

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın genel evrenini, Türkiye'deki ilköğretim dördüncü sınıfları okutan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma evrenini ise, 2002-2003 eğitim - öğretim yılında Eskişehir ili Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilköğretim okullarında görev yapan dördüncü sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Eskişehir ili Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı 46 ilköğretim okulu ile bu okullarda görevli 100 dördüncü sınıf öğretmeni random olarak alınmıştır.

Tablo 1. Öğretmenlere Uygulanan Anketlerin Geri Dönüşü

Çalışma Evrenindeki Öğretmen Sayısı s	Yanıtlanan Anket Sayısı s	Yanıtlanan Anket Yüzdesi %
100	100	100

Veriler ve Toplanması

2002-2003 öğretim yılında, Eskişehir il merkezindeki ilköğretim okullarının dördüncü sınıflarında okutulan Türkçe ders kitaplarının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi amacıyla Ek 1'de yer alan anketin hazırlanmasında şu aşamalar gerçekleştirilmiştir:

1. Ders kitaplarının incelenmesi ile ilgili literatür taranmıştır.
2. Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği'nin ilgili bölümleri incelenmiştir.
3. Olası anket soruları belirlenmiştir.
4. Olası anket soruları ile ilgili uzman görüşlerine başvurulmuştur.

5. Özcan Demirel'in "Türkçe Ders Kitaplarını Değerlendirme Formu" (2002, ss. 225-227)'nin bazı bölümlerinden "yazardan izin alındıktan sonra" yararlanılmış ve anket hazırlanmıştır.

Ankette kapalı uçlu soruların tercih edilmesinin nedeni; kaynak kişi için yanıtlama kolaylığı sağlaması ve araştırmacı için verileri sayısallaştırma, çözümleme kolaylığı sağlamasıdır. Bilgi toplama aracı olarak geliştirilen anket formu üç bölümden oluşmaktadır. 11 sorunun yer aldığı birinci bölümde kitapların "**Fiziksel görünüm**"ü ile ilgili sorulara yer verilmiştir. İkinci bölüm, "**İçerik**" ile ilgili sorulardan oluşmaktadır ve kendi arasında "**Metinler**", "**Dil ve Anlatım**" ve "**Dilbilgisi**" olmak üzere 3 ayrı bölüme ayrılmıştır. Bu bölümlerde toplam 38 soru bulunmaktadır. Üçüncü bölüm "**Alıştırma ve Değerlendirme**" ile ilgili sorulardan oluşmakta ve toplam 10 sorudan oluşmaktadır. Anket toplam 59 sorudan oluşmaktadır. Öğretmenler bu sorulara "Evet", "Kısmen", "Hayır" seçeneklerinden birini işaretleyerek yanıt vermişlerdir.

Anketin okullardaki öğretmen ve öğrencilere uygulanabilmesi için; Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne başvurulmuş, enstitünün yazısı ile Eskişehir Milli Eğitim Müdürlüğü'ne gidilmiş ve gerekli onay yazısı alındıktan sonra uygulamaya geçilmiştir. Uygulama sırasında, tüm okullara gidilerek okul yöneticilerine anket hakkında bilgi verilmiş, Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan izin belgesi sunulmuştur. Anketler öğretmenlere dağıtılmış ve yaklaşık üç hafta içinde toplanmıştır. Dağıtılan anketlerin tamamının geri dönüşü sağlanmış ve değerlendirmeye alınmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırma için kullanılan anketler toplandıktan sonra tek tek kontrol edilmiştir. Geçerli olan 100 anketteki yanıtlar bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Öğretmenlerin ilköğretim dördüncü sınıf Türkçe dersi kitaplarının fiziksel görünüm, içerik (metinler, dil ve anlatım, dilbilgisi), alıştırmalar ve değerlendirme özelliklerine ilişkin değerlendirmelerini belirleyebilmek amacıyla öğretmenlerin yanıtları tek tek ele alınmıştır. Ankette bulunan "Evet", "Hayır", "Kısmen" seçeneklerinin her birine verilen yanıtların frekans ve yüzdeleri alınarak bunlar tablolar halinde sunulmuştur. Bu araştırma ile ilgili tüm istatistiksel çözümlenmelerde SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) paket programından yararlanılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda veri toplama aracıyla elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Bulgular ve yorum-

ların sunulmasında, amaçlarda belirlenmiş olan sıraya uyulmuştur. Bulgular ve yorumlar dört başlık altında sunulmaktadır:

- Çalışma evrenine giren ders kitaplarına ilişkin bilgiler,
- Öğretmenlerin kitabın fiziksel özelliklerine ilişkin görüşleri,
- Öğretmenlerin kitabın içeriğine (metinler, dil ve anlatım, dilbilgisi) ilişkin görüşleri,
- Öğretmenlerin kitabın alıştırmaya ve değerlendirme özelliklerine ilişkin görüşleri.

Çalışma Evrenine Giren Ders Kitaplarına İlişkin Bilgiler

Bu bölümde, çalışma evrenine giren ders kitaplarının yazarları, yayınevleri, basım yeri, yılı, sayıları ve oranlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

2002-2003 öğretim yılında ilköğretim dördüncü sınıflarda okutulacak Türkçe ders kitapları Milli Eğitim Bakanlığı'nın Haziran 2002 tarihli ve 2537 sayılı Tebliğler Dergisi'nde Tablo 2'de olduğu gibi belirtilmiştir:

Tablo 2. 2002-2003 Öğretim Yılında 2537 Sayılı Tebliğler Dergisi'nde Yayınlanan İlköğretim Dördüncü Sınıflarda Okutulacak Türkçe Ders Kitapları

Yazarı	Yayınevi	Basım Yeri
M. AKSAKAL A. ÇETİN	Başarı Yayınları	İstanbul
Rasim BAKIRCIOĞLU G. YALÇIN	Özgün Matbaacılık	Ankara
H. S. HACIOĞLU C. ÇELEBİ İ. H. ÇELİK	Prizma Yayınları	İstanbul
B. K. HENGİRMEN N. Yılmaz AYDOĞAN P. ÇINAR Ö GÜNGÖR	Engin Yayınları	Ankara
Ahmet GÜMÜŞ	Altın Kitap Yayınevi	İstanbul
A. KARACA A. KAPULU	Koza Yayın Dağıtım	Ankara

A. KÖYCÜ H. GÜMÜŞ E. ALTUN	Milli Eğitim yayınları	Ankara
Y. OCAKLI R. K. KARATAŞ	Biryer Yayınları	Ankara
Hasan Latif SARIYÜCE	A Yayınları	Ankara
Ziya SIRMATEL A. TOPALOĞLU	Yıldırım yayınları	Ankara
N. A TAŞKIN Mehmet Ali KÜLEKÇİ	Dörtel Yayınları	Ankara
Hüseyin Hüsnü TEKIŞIK	Tekişik Yayınları	Ankara
Ahmet TUNÇ İ. TEKİN	Metro Yayınları	İstanbul

2001-2002 öğretim yılında okutulacak olan Türkçe ders kitapları, öğretim yılının başında İlköğretim dördüncü sınıf öğretmenleri tarafından seçilmiştir. Tablo 2’de görüldüğü gibi, 2002-2003 öğretim yılında Eskişehir il merkezinde ilköğretim dördüncü sınıf öğretmenleri 2537 Sayılı Tebliğler Dergisi’nde yayınlanan Türkçe ders kitaplarından 11’ini seçmiş ve kullanmışlardır.

Tablo 3. Çalışma Evrenine Giren Ders Kitapları

Yazarı	Yayınevi	Basım Yeri
M. AKSAKAL A. ÇETİN	Başarı Yayınları	İstanbul
Rasim BAKIRCIOĞLU G. YALÇIN	Özgün Matbaacılık	Ankara
H. S. HACIOĞLU C. ÇELEBİ İ. H. ÇELİK	Prizma Yayınları	İstanbul
B. K. HENGİRMEN N. Yılmaz AYDOĞAN P. ÇINAR Ö GÜNGÖR	Engin Yayınları	Ankara
Ahmet GÜMÜŞ A. KARACA	Altın Kitap Yayınevi Koza Yayın Dağıtım	İstanbul Ankara

A. KAPULU		
A. KÖYCÜ H. GÜMÜŞ E. ALTUN	Milli Eğitim yayınları	Ankara
Y. OCAKLI R. K. KARATAŞ	Biryer Yayınları	Ankara
Ziya SIRMATEL A. TOPALOĞLU	Yıldırım Yayınları	Ankara
Hüseyin Hüsnü TEKİŞİK	Tekışık Yayınları	Ankara
Ahmet TUNÇ İ. TEKİN	Metro Yayınları	İstanbul

Tablo 4. Öğretmenlerin Kitabın Fiziksel Görünümü İle İlgili Sorulara Verdikleri Yanıtlar

Fiziksel Görünüm		Evet	Kısmen	Hayır
Kitabın albenisi var mı?	<i>f</i>	47	42	11
	%	47	42	11
Kapak kartonu kaliteli mi?	<i>f</i>	44	38	18
	%	44	38	18
Kitabın boyutları öğrencilerin yaş grubuna uygun mu?	<i>f</i>	77	23	-
	%	77	23	-
Kitabın cildi dayanıklı mı?	<i>f</i>	45	35	20
	%	45	35	20
Punto büyüklüğü ve harf özelliği sınıf seviyesine uygun mu?	<i>f</i>	76	21	3
	%	76	21	3
Grafik ve şekiller öğrencilerin düzeyine uygun mu?	<i>f</i>	55	19	26
	%	55	19	26
Grafik ve şekillerin altında gerekli açıklamalara yer verilmiş mi?	<i>f</i>	42	30	28
	%	42	30	28
Kitaptaki resimler öğrencilerin ilgisini çekecek nitelikte mi?	<i>f</i>	36	53	11
	%	36	53	11
Kitaptaki resimler öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun mu?	<i>f</i>	40	43	17
	%	40	43	17
Kitaptaki resimler toplumsal değerlere uygun mu?	<i>f</i>	78	20	2
	%	78	20	2
Kitaptaki resimler metin içeriğine uygun mu?	<i>f</i>	44	48	8
	%	44	48	8

Tablo 4’de de görüldüğü gibi, kitabın fiziksel görünümü ile ilgili sorulardan “**Kitabın albenisi var mı?**” sorusuna, öğretmenlerin yüzde 47’si

evet, yüzde 42'si kısmen, yüzde 11'i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 47'si kitabı albenili bulurken yüzde 42'si kitabı kısmen albenili bulmaktadır.

“Kapak kartonu kaliteli mi?” sorusuna, öğretmenlerin yüzde 44'ü evet, yüzde 38'i kısmen, yüzde 18'i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 44'ü kapak kartonunu kaliteli bulurken, yüzde 38'i kısmen kaliteli bulmaktadır.

“Kitabın boyutları öğrencilerin yaş grubuna uygun mu?” sorusuna, öğretmenlerin yüzde 77'si evet, yüzde 23'ü kısmen yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 77'si kitabın boyutlarını öğrencilerin yaş grubuna uygun bulurken, yüzde 23'ü kitabın boyutlarını öğrencilerin yaş grubuna kısmen uygun bulmaktadır.

Kitabın cildi dayanıklı mı? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 45'i evet, yüzde 35'i kısmen, yüzde 20'si hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 45'i kitap cildini dayanıklı bulurken, yüzde 35'i kitabın cildini kısmen dayanıklı bulmaktadır.

Punto büyüklüğü ve harf özelliği sınıf düzeyine uygun mu? Sorusuna, öğretmenlerin yüzde 76'sı evet, yüzde 21'i kısmen, yüzde 3'ü hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 76'sı punto ve harf büyüklüğünü sınıf düzeyine uygun bulurken, yüzde 21'i punto ve harf büyüklüğünü sınıf düzeyine kısmen uygun bulmaktadır.

Grafik ve şekiller öğrencilerin düzeyine uygun mu? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 55'i evet, yüzde 19'u kısmen, yüzde 26'sı hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 55'i grafik ve şekilleri öğrencilerin düzeyine uygun bulurken, yüzde 26'sı grafik ve şekilleri öğrencilerin düzeyine uygun bulmamaktadır.

Kitaptaki resimler öğrencilerin ilgisini çekecek nitelikte mi? Sorusuna, öğretmenlerin yüzde 36'sı evet, yüzde 53'ü kısmen, yüzde 11'i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 53'ü kitaptaki resimleri öğrencilerin ilgisini kısmen çekecek nitelikte bulurken, yüzde 36'sı kitaptaki resimleri öğrencilerin ilgisini çekecek nitelikte bulmaktadır.

Kitaptaki resimler öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun mu? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 40'ı evet, yüzde 43'ü kısmen, yüzde 17'si hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak % 43'ü, kitaptaki resimleri öğrencilerin gelişim düzeylerine kısmen uygun bulurken, % 40'ı kitaptaki resimleri öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun bulmaktadır.

Kitaptaki resimler toplumsal değerlere uygun mu? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 78'i evet, yüzde 20'si kısmen, yüzde 2'si hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak % 78'i, kitaptaki

resimleri toplumsal değerlere uygun bulurken, % 20'si kitaptaki resimleri toplumsal değerlere kısmen uygun bulmaktadır.

Kitaptaki resimler metin içeriğine uygun mu? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 44'ü evet, yüzde 48'i kısmen, yüzde 8'i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak % 48'i, kitaptaki resimleri metin içeriğine kısmen uygun bulurken, % 40'ı kitaptaki resimleri metin içeriğine uygun bulmaktadır.

Tablo 5. Öğretmenlerin Kitabın İçeriği ile İlgili Sorulara Verdikleri Yanıtlar

A-Metinler;		Evet	Kısmen	Hayır
Atatürk ilke ve devrimlerini kavratıcı ve benimsetici nitelik taşıyor mu?	<i>f</i>	52	47	1
	%	52	47	1
İlköğretim Türkçe programında yer alan amaçlarla tutarlı mı?	<i>f</i>	53	43	4
	%	53	43	4
Öğrencilerin yaş ve sınıf düzeyine uygun mu?	<i>f</i>	49	43	8
	%	49	43	8
Konuya uygun mu?	<i>f</i>	47	45	8
	%	47	45	8
Sanat değeri taşıyor mu?	<i>f</i>	29	54	17
	%	29	54	17
Öğrencileri okumaya özendiriyor mu?	<i>f</i>	23	50	27
	%	23	50	27
Ünitelerle ilişkili mi?	<i>f</i>	39	45	16
	%	39	45	16
Ünitelerle ilgili sıraya konmuş mu?	<i>f</i>	36	36	28
	%	36	36	28
Öğrencilerin ilgisini çekiyor mu?	<i>f</i>	49	42	9
	%	49	42	9
Uzunluk bakımından sınıf düzeyine uygun mu?	<i>f</i>	43	49	8
	%	43	49	8
Günlük yaşamla ilişkili mi?	<i>f</i>	33	36	31
	%	33	36	31
Öğrencileri, düşünmeye, araştırmaya, tartışmaya yönlendiriyor mu?	<i>f</i>	17	46	37
	%	17	46	37
Metin sayısı, yıllık ders saatiyle orantılı mı?	<i>f</i>	43	36	21
	%	43	36	21
Çağdaş Türk yazar ve şairlerinin eserlerine yer verilmiş mi?	<i>f</i>	27	36	37
	%	27	36	37
Dünya edebiyatının seçkin örneklerine yer verilmiş mi?	<i>f</i>	21	40	39
	%	21	40	39

Tablo 5’de görüldüğü gibi, öğretmenlerin kitapta yer alan metinler ile ilgili sorulardan “**Metinler, Atatürk ilke ve devrimlerini kavratıcı ve benimsetici nitelik taşıyor mu?**” sorusuna öğretmenlerin yüzde 52’si evet, yüzde 47’si kısmen, yüzde 1’i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 52’si metinlerin, Atatürk ilke ve devrimlerini kavratıcı ve benimsetici nitelik taşıdığı görüşünde iken yüzde 47’si ise, metinlerin Atatürk ilke ve devrimlerini kavratıcı ve benimsetici niteliği kısmen taşıdığı görüşündedir.

Metinler, ilköğretim Türkçe programında yer alan amaçlarla tutarlı mı? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 53’ü evet, yüzde 43’ü kısmen, yüzde 4’ü hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 53’ü, metinlerin ilköğretim Türkçe programında yer alan amaçlarla tutarlı olduğu görüşünde iken yüzde 43’ü ise, metinlerin ilköğretim Türkçe programında yer alan amaçlarla kısmen tutarlı olduğu görüşündedir.

Metinler, öğrencilerin yaş ve sınıf düzeyine uygun mu? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 49’u evet, yüzde 43’ü kısmen, yüzde 8’i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 49’u, metinlerin öğrencilerin yaş ve sınıf düzeyine uygun olduğu görüşünde iken yüzde 43’ü, metinlerin öğrencilerin yaş ve sınıf düzeyine kısmen uygun olduğu görüşündedir.

Metinler, konuya uygun mu? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 47’si evet, yüzde 45’i kısmen, yüzde 8’i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 47’si, metinlerin konuya uygun olduğu görüşünde iken yüzde 45’i, metinlerin konuya kısmen uygun olduğu görüşündedir.

Metinler, sanat değeri taşıyor mu? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 29’u evet, yüzde 54’ü kısmen, yüzde 17’si hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 54’ü, metinlerin kısmen sanat değeri taşıdığı görüşünde iken yüzde 29’u, metinlerin sanat değeri taşıdığı görüşündedir.

Metinler, öğrencileri okumaya özendiriyor mu? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 23’ü evet, yüzde 50’si kısmen, yüzde 27’si hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 50’si, metinlerin öğrencileri okumaya kısmen özendirdiği görüşünde iken yüzde 27’si, metinlerin öğrencileri okumaya özendirmediği görüşündedir.

Metinler, ünitelerle ilişkili mi? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 39’u evet, yüzde 45’i kısmen, yüzde 16’sı hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 45’i, metinlerin ünitelerle kısmen ilişkili olduğu görüşünde iken yüzde 39’u, metinlerin ünitelerle ilişkili olduğu görüşündedir.

Metinler, ünitelerle ilgili sıraya konmuş mu? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 36'sı evet, yüzde 36'sı kısmen, yüzde 28'i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 36'sı, metinlerin ünitelerle ilgili sıraya konduğu görüşünde iken yüzde 36'sı, metinlerin ünitelerle ilgili olarak kısmen sıraya konulduğu görüşündedir.

Metinler, öğrencilerin ilgisini çekiyor mu? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 49'u evet, yüzde 42'si kısmen, yüzde 9'u hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 49'u, metinlerin öğrencilerin ilgisini çektiği görüşünde iken yüzde 42'si, metinlerin öğrencilerin ilgisini kısmen çektiği görüşündedir.

Metinler, uzunluk bakımından sınıf düzeyine uygun mu? Sorusuna, öğretmenlerin yüzde 43'ü evet, yüzde 49'u kısmen, yüzde 8'i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 49'u, metinlerin uzunluk bakımından sınıf düzeyine kısmen uygun olduğu görüşünde iken yüzde 43'ü, metinlerin uzunluk bakımından sınıf düzeyine uygun olduğu görüşündedir.

Metinler, günlük yaşamla ilişkili mi? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 33'ü evet, yüzde 36'sı kısmen, yüzde 31'i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 36'sı, metinlerin günlük yaşamla ilişkili olduğu görüşünde iken yüzde 36'sı, metinlerin günlük yaşamla kısmen ilişkili olduğu görüşündedir.

Metinler öğrencileri, düşünmeye, araştırmaya, tartışmaya yönlendiriyor mu? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 17'si evet, yüzde 46'sı kısmen, yüzde 37'si hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 46'sı, metinlerin öğrencileri, düşünmeye, araştırmaya, tartışmaya kısmen yönlendirdiği görüşünde iken yüzde 37'si, metinlerin öğrencileri, düşünmeye, araştırmaya, tartışmaya yönlendirmedikleri görüşündedir.

Metin sayısı, yıllık ders saatiyle orantılı mı? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 43'ü evet, yüzde 36'sı kısmen, yüzde 21'i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 43'ü, metin sayısının yıllık ders saatiyle orantılı olduğu görüşünde iken yüzde 36'sı, metin sayısının yıllık ders saatiyle kısmen orantılı olduğu görüşündedir.

Çağdaş Türk yazar ve şairlerinin eserlerine yer verilmiş mi? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 27'si evet, yüzde 36'sı kısmen, yüzde 37'si hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 37'si, çağdaş Türk yazar ve şairlerinin eserlerine yer verilmediği görüşünde iken yüzde 36'sı, çağdaş Türk yazar ve şairlerinin eserlerine kısmen yer verildiği görüşündedir.

Dünya edebiyatının seçkin örneklerine yer verilmiş mi? Sorusuna, öğretmenlerin yüzde 21'i evet, yüzde 40'ı kısmen, yüzde 39'u hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde

40'ı, dünya edebiyatının seçkin örneklerine kısmen yer verildiği görüşünde iken yüzde 39'u, dünya edebiyatının seçkin örneklerine yer verilmediği görüşündedir

Tablo 6. Öğretmenlerin Kitabın Dil ve Anlatımı ile İlgili Sorulara Verdikleri Yanıtlar

B-Dil ve Anlatım		Evet	Kısmen	Hayır
Kitapta kullanılan dil, açık, yalın ve öz Türkçe mi?	<i>f</i>	33	49	18
	%	33	49	18
Yabancı dillerden (Doğu ve Batı kökenli) gelen sözcükler kullanılmış mı?	<i>f</i>	19	55	26
	%	19	55	26
Yabancı dillerden gelen sözcüklerin kullanımı, öğrencilerin metni doğru anlamalarını ve yorumlamalarını engelliyor mu?	<i>f</i>	23	41	36
	%	23	41	36
Öğrenciler; yabancı dillerden gelen sözcükleri doğru yazabiliyorlar mı?	<i>f</i>	22	54	24
	%	22	54	24
Öğrenciler; yabancı dillerden gelen sözcükleri doğru okuyabiliyorlar mı?	<i>f</i>	18	56	26
	%	18	56	26
Öğrenciler; yabancı dillerden gelen sözcükleri cümle içinde doğru kullanabiliyorlar mı?	<i>f</i>	23	59	18
	%	23	59	18
Olduğu gibi yazılması gereken yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları parantez içinde verilmiş mi?	<i>f</i>	49	28	23
	%	49	28	23
Bir kavrama karşılık kitabın her yerinde aynı sözcükler kullanılmış mı?	<i>f</i>	38	46	16
	%	38	46	16
Kullanılan dil, öğrencilerde; Türkçe'yi bilinçli kullanma becerisini geliştirmeye yardım ediyor mu?	<i>f</i>	44	48	8
	%	44	48	8
Kullanılan dil, öğrencilerde; sözcük dağarcığını zenginleştirmeye yardım ediyor mu?	<i>f</i>	43	47	10
	%	43	47	10
Sözcükler, yazım kurallarına uygun şekilde yazılmış mı?	<i>f</i>	58	36	6
	%	58	36	6
Cümlelerin uzunlukları sınıf düzeyine uygun mu?	<i>f</i>	48	47	5
	%	48	47	5
Cümleler, basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta doğru sıralanıyor mu?	<i>f</i>	24	55	21
	%	24	55	21
Cümleler, yazım kurallarına uygun şekilde yazılmış mı?	<i>f</i>	70	22	8
	%	70	22	8

Kitabın dil ve anlatımı ile ilgili sorulardan, Kitapta **Kullanılan dil, açık, yalın ve öz Türkçe mi?** sorusuna, öğretmenlerin yüzde 33'ü evet, yüzde 49'u kısmen, yüzde 18'i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 49'u, kitapta kullanılan dilin, kısmen açık, yalın ve öz Türkçe olduğu görüşünde iken yüzde 33'ü, kitapta kullanılan dilin, açık, yalın ve öz Türkçe olduğu görüşündedir.

Yabancı dillerden (Doğu ve Batı kökenli) gelen sözcükler kullanılmış mı? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 19'u evet, yüzde 55'i kısmen, yüzde 26'sı hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 55'i, kitapta yabancı dillerden (Doğu ve Batı kökenli) gelen sözcüklerin kısmen kullanıldığı görüşünde iken yüzde 26'sı, kitapta yabancı dillerden (Doğu ve Batı kökenli) gelen sözcüklerin kullanılmadığı görüşündedir.

Yabancı dillerden gelen sözcüklerin kullanımı, öğrencilerin metni doğru anlamalarını ve yorumlamalarını engelliyor mu? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 23'ü evet, yüzde 41'i kısmen, yüzde 36'sı hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 41'i, yabancı dillerden gelen sözcüklerin kullanımının, öğrencilerin metni doğru anlamalarını ve yorumlamalarını kısmen engellediği görüşünde iken yüzde 36'sı, yabancı dillerden gelen sözcüklerin kullanımının, öğrencilerin metni doğru anlamalarını ve yorumlamalarını engellemediği görüşündedir.

Öğrenciler; yabancı dillerden gelen sözcükleri doğru yazabiliyorlar mı? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 22'si evet, yüzde 54'ü kısmen, yüzde 24'ü hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 54'ü, öğrencilerin yabancı dillerden gelen sözcükleri kısmen doğru yazabildiği görüşünde iken yüzde 24'ü, öğrencilerin yabancı dillerden gelen sözcükleri doğru yazamadıkları görüşündedir.

Öğrenciler, yabancı dillerden gelen sözcükleri doğru okuyabiliyorlar mı? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 18'i evet, yüzde 56'sı kısmen, yüzde 26'sı hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 56'sı, öğrencilerin yabancı dillerden gelen sözcükleri kısmen doğru okuyabildiği görüşünde iken yüzde 26'sı, öğrencilerin yabancı dillerden gelen sözcükleri doğru okuyamadıkları görüşündedir.

Öğrenciler, yabancı dillerden gelen sözcükleri cümle içinde doğru kullanabiliyorlar mı? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 23'ü evet, yüzde 59'u kısmen, yüzde 18'i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 59'u, öğrencilerin yabancı dillerden gelen sözcükleri cümle içinde kısmen doğru kullanabildikleri görüşünde iken yüzde 23'ü, öğrencilerin, yabancı dillerden gelen sözcükleri cümle içinde doğru kullanabildikleri görüşündedir.

Olduğu gibi yazılması gereken yabancı sözcüklerin Türkçe okunuşları parantez içinde verilmiş mi? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 49'u evet, yüzde 28'i kısmen, yüzde 23'ü hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 49'u, kitapta, olduğu gibi yazılması gereken yabancı sözcüklerin Türkçe okunuşlarının parantez içinde verildiği görüşünde iken yüzde 28'i, yabancı dillerden gelen sözcüklerin Türkçe okunuşlarının parantez içinde kısmen verildiği görüşündedir.

Bir kavrama karşılık kitabın her yerinde aynı sözcükler kullanılmış mı? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 38'i evet, yüzde 46'sı kısmen, yüzde 18'i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 46'sı, bir kavrama karşılık kitabın her yerinde kısmen aynı sözcüklerin kullanıldığı görüşünde iken yüzde 38'i, bir kavrama karşılık kitabın her yerinde aynı sözcükler kullanıldığı görüşündedir.

Kullanılan dil, öğrencilerde Türkçe'yi bilinçli kullanma becerisini geliştirmeye yardım ediyor mu? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 44'ü evet, yüzde 48'i kısmen, yüzde 8'i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 48'i, kullanılan dilin öğrencilerde Türkçe'yi bilinçli kullanma becerisini geliştirmeye kısmen yardım ettiği görüşünde iken yüzde 44'ü, kullanılan dilin öğrencilerde Türkçe'yi bilinçli kullanma becerisini geliştirmeye yardım ettiği görüşündedir.

Kullanılan dil, öğrencilerde sözcük dağarcığını zenginleştirmeye yardım ediyor mu? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 43'ü evet, yüzde 47'si kısmen, yüzde 10'u hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 47'si, kullanılan dilin öğrencilerde sözcük dağarcığını zenginleştirmeye kısmen yardım ettiği görüşünde iken yüzde 43'ü kullanılan dilin öğrencilerde sözcük dağarcığını zenginleştirmeye yardım ettiği görüşündedir.

Sözcükler, yazım kurallarına uygun şekilde yazılmış mı? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 58'i evet, yüzde 36'sı kısmen, yüzde 6'sı hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 58'i, sözcüklerin, yazım kurallarına uygun şekilde yazıldığı görüşünde iken yüzde 36'sı, sözcüklerin kısmen yazım kurallarına uygun şekilde yazıldığı görüşündedir.

Cümlelerin uzunlukları sınıf düzeyine uygun mu? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 48'i evet, yüzde 47'si kısmen, yüzde 5'i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 48'i, cümlelerin uzunluklarının sınıf düzeyine uygun olduğu görüşünde iken yüzde 47'si, cümlelerin uzunluklarının sınıf düzeyine kısmen uygun olduğu görüşündedir.

Cümleler, basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta doğru sıralanıyor mu? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 24'ü evet,

yüzde 55'i kısmen, yüzde 21'i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 55'i, cümlelerin, basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta doğru kısmen sıralandığı görüşünde iken, yüzde 24'ü cümlelerin basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta doğru sıralandığı görüşündedir.

Cümleler, yazım kurallarına uygun şekilde yazılmış mı? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 70'i evet, yüzde 22'si kısmen, yüzde 8'i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 70'i, cümlelerin, yazım kurallarına uygun şekilde yazıldığı görüşünde iken yüzde 22'si, cümlelerin yazım kurallarına kısmen uygun şekilde yazıldığı görüşündedir

Tablo 7. Öğretmenlerin Dil bilgisi ile İlgili Sorulara Verdikleri Yanıtlar

C- Dilbilgisi		Evet	Kısmen	Hayır
Dil bilgisi konuları, kitapta programdaki sıraya uygun olarak yer almış mı?	<i>f</i>	27	48	25
	%	27	48	25
Metinler, dil bilgisi konularını işleyici nitelikte mi?	<i>f</i>	18	46	36
	%	18	46	36
Dil bilgisi yapıları, sistematik olarak değişik üniteler içinde tekrar ediliyor mu?	<i>f</i>	21	53	26
	%	21	53	26
Dil bilgisi konuları işlenirken, anahtar sözcükler dikkat çekici (koyu ve italik) şekilde yazılmış mı?	<i>f</i>	32	38	30
	%	32	38	30
Dil bilgisi konuları işlenirken, yeterli sayıda örneğe yer verilmiş mi?	<i>f</i>	28	34	38
	%	28	34	38
Dil bilgisi konuları işlenirken kullanılan noktalama işaretleri sınıf seviyesine uygun mu?	<i>f</i>	50	40	10
	%	50	40	10
Dil bilgisi konuları işlenirken noktalama işaretleri doğru kullanılmış mı?	<i>f</i>	50	38	12
	%	50	38	12
Dil bilgisi konuları işlenirken yazım kurallarına uyulmuş mu?	<i>f</i>	57	32	11
	%	57	32	11

Tablo 7'de görüldüğü gibi öğretmenlerin dil bilgisi ile ilgili sorulardan, **Dil bilgisi konuları, kitapta programdaki sıraya uygun olarak yer almış mı?** sorusuna, öğretmenlerin yüzde 27'si evet, yüzde 48'i kısmen, yüzde 25'i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 48'i, dil bilgisi konularının kitapta, programdaki

sıraya uygun olarak kısmen yer aldığı görüşünde iken yüzde 25'i, dil bilgisi konularının kitapta, programdaki sıraya uygun olarak yer aldığı görüşündedir.

Metinler, dil bilgisi konularını işleyici nitelikte mi? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 18'i evet, yüzde 46'sı kısmen, yüzde 36'sı hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 46'sı, metinlerin kısmen dil bilgisi konularını işleyici nitelikte olduğu görüşünde iken % 36'sı, metinlerin dil bilgisi konularını işleyici nitelikte olmadığı görüşündedir.

Dil bilgisi yapıları, sistematik olarak değişik üniteler içinde tekrar ediliyor mu? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 21'i evet, yüzde 53'ü kısmen, yüzde 26'sı hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 53'ü, dil bilgisi yapılarının, sistematik olarak değişik üniteler içinde kısmen tekrar edildiği görüşünde iken % 26'sı, dil bilgisi yapılarının, sistematik olarak değişik üniteler içinde tekrar edilmediği görüşündedir.

Dil bilgisi konuları işlenirken, anahtar sözcükler dikkat çekici (koyu ve italik) şekilde yazılmış mı? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 32'si evet, yüzde 38'i kısmen, yüzde 30'u hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 38'i, dil bilgisi konuları işlenirken, anahtar sözcüklerin kısmen dikkat çekici (koyu ve italik) şekilde yazıldığı görüşünde iken % 32'si, dil bilgisi konuları işlenirken, anahtar sözcüklerin dikkat çekici (koyu ve italik) şekilde yazıldığı görüşündedir.

Dil bilgisi konuları işlenirken, yeterli sayıda örneğe yer verilmiş mi? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 28'i evet, yüzde 34'ü kısmen, yüzde 38'i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 38'i, dil bilgisi konuları işlenirken, yeterli sayıda örneğe yer verilmediği görüşünde iken % 34'ü, dil bilgisi konuları işlenirken yeterli sayıda örneğe kısmen yer verildiği görüşündedir.

Bu sonuç, araştırmasında beşinci sınıf Türkçe ders kitaplarını inceleyen Yılmaz'ın (1996, s. 799) araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. İlgili araştırmada Yılmaz, dil bilgisi konularının öğretiminde yeterli sayıda örneğe yer verilmediğini dile getirmiştir.

Dil bilgisi konuları işlenirken kullanılan noktalama işaretleri sınıf seviyesine uygun mu? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 50'si evet, yüzde 40'ı kısmen, yüzde 10'u hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 50'si, dil bilgisi konuları işlenirken, kullanılan noktalama işaretlerinin sınıf seviyesine uygun olduğu görüşünde iken % 40'ı, dil bilgisi konuları işlenirken kullanılan noktalama işaretlerinin sınıf seviyesine kısmen uygun görüşündedir.

Dil bilgisi konuları işlenirken noktalama işaretleri doğru kullanılmış mı? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 50'si evet, yüzde 38'i kısmen, yüzde 12'si hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 50'si, dil bilgisi konuları işlenirken, noktalama işaretlerinin doğru kullanıldığı görüşünde iken % 38'i, dil bilgisi konuları işlenirken noktalama işaretlerinin kısmen doğru kullanıldığı görüşündedir.

Dil bilgisi konuları işlenirken yazım kurallarına uyulmuş mu? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 57'si evet, yüzde 32'si kısmen, yüzde 11'i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 57'si, dil bilgisi konuları işlenirken, yazım kurallarına uyulduğu görüşünde iken % 32'si, dil bilgisi konuları işlenirken yazım kurallarına kısmen uyulduğu görüşündedir.

Tablo 8. Öğretmenlerin Alıştırma ve Değerlendirme ile İlgili Sorulara Verdikleri Yanıtlar

		Evet	Kısmen	Hayır
Her okuma parçası sonunda dört temel dil becerisini geliştirici alıştırmalara yer verilmiş mi?	<i>f</i>	41	43	16
	%	41	43	16
Türkçe'yi doğru ve akıcı kullanabilmek için yeterli alıştırmalara yer verilmiş mi?	<i>f</i>	15	39	46
	%	15	39	46
Alıştırmalar sınıf düzeyine uygun mu?	<i>f</i>	38	45	17
	%	38	45	17
Araştırma ve inceleme yapmaya yönelik soru, ödev, vb. çalışmalar düzenlenmiş mi?	<i>f</i>	43	45	12
	%	43	45	12
Edinilen beceri ve kazanılan davranışları ölçmeye yarayan sorulara yer verilmiş mi?	<i>f</i>	25	39	36
	%	25	39	36
Ölçme araçlarına (eşleştirme- kısa cevaplı sorular) yer verilmiş mi?	<i>f</i>	39	39	22
	%	39	39	22
Ünite sonlarında çoktan seçmeli testlere yer verilmiş mi?	<i>f</i>	50	32	18
	%	50	32	18
Test maddeleri ölçme tekniklerine uygun olarak hazırlanmış mı?	<i>f</i>	15	37	48
	%	15	37	48
Alıştırma ve sorular; Öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik mi?	<i>f</i>	7	34	59
	%	7	34	59
Problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik mi?	<i>f</i>	8	30	62
	%	8	30	62

Tablo 8’de görüldüğü gibi, alıştırma ve değerlendirme ile ilgili sorulardan, **Her okuma parçası sonunda dört temel dil becerisini geliştirici alıştırmalara yer verilmiş mi?** sorusuna, öğretmenlerin yüzde 41’i evet, yüzde 43’ü kısmen, yüzde 16’sı hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 43’ü, her okuma parçası sonunda dört temel dil becerisini geliştirici alıştırmalara kısmen yer verildiği görüşünde iken yüzde 41’i, her okuma parçası sonunda dört temel dil becerisini geliştirici alıştırmalara yer verildiği görüşündedir.

Türkçe’yi doğru ve akıcı kullanabilmek için yeterli alıştırmalara yer verilmiş mi? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 15’i evet, yüzde 39’u kısmen, yüzde 46’sı hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 46’sı, Türkçe’yi doğru ve akıcı kullanabilmek için yeterli alıştırmalara yer verilmediği görüşünde iken yüzde 39’u, Türkçe’yi doğru ve akıcı kullanabilmek için yeterli alıştırmalara kısmen yer verildiği görüşündedir.

Alıştırmalar sınıf düzeyine uygun mu? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 38’i evet, yüzde 45’i kısmen, yüzde 17’si hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 45’i, alıştırmaların sınıf düzeyine kısmen uygun olduğu görüşünde iken yüzde 38’i, alıştırmaların sınıf düzeyine uygun olduğu görüşündedir.

Araştırma ve inceleme yapmaya yönelik soru, ödev, vb. çalışmalar düzenlenmiş mi? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 43’ü evet, yüzde 45’i kısmen, yüzde 12’si hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 45’i, araştırma ve inceleme yapmaya yönelik soru, ödev, v.b. çalışmaların kısmen düzenlendiği görüşünde iken yüzde 43’ü, araştırma ve inceleme yapmaya yönelik soru, ödev, vb. çalışmaların düzenlendiği görüşündedir.

Edinilen beceri ve kazanılan davranışları ölçmeye yarayan sorulara yer verilmiş mi? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 25’i evet, yüzde 39’u kısmen, yüzde 36’sı hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 39’u, edinilen beceri ve kazanılan davranışları ölçmeye yarayan sorulara kısmen yer verildiği görüşünde iken yüzde 36’sı, edinilen beceri ve kazanılan davranışları ölçmeye yarayan sorulara yer verilmediği görüşündedir.

Ölçme araçlarına (eşleştirme- kısa cevaplı sorular) yer verilmiş mi? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 38’i evet, yüzde 39’u kısmen, yüzde 13’si hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 39’u, ölçme araçlarına (eşleştirme- kısa cevaplı sorular) sorulara kısmen yer verildiği görüşünde iken yüzde 38’i, ölçme araçlarına (eşleştirme- kısa cevaplı sorular) yer verildiği görüşündedir.

Ünite sonlarında çoktan seçmeli testlere yer verilmiş mi? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 50'si evet, yüzde 32'si kısmen, yüzde 18'i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 50'si, ünite sonlarında çoktan seçmeli testlere yer verildiği görüşünde iken yüzde 32'si, ünite sonlarında çoktan seçmeli testlere kısmen yer verildiği görüşündedir.

Test maddeleri ölçme tekniklerine uygun olarak hazırlanmış mı? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 15'i evet, yüzde 37'si kısmen, yüzde 48'i hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 48'i, test maddelerinin ölçme tekniklerine uygun olarak hazırlanmadığı görüşünde iken yüzde 37'si, test maddelerinin ölçme tekniklerine uygun olarak kısmen hazırlandığı görüşündedir.

Alıştırma ve sorular; öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik mi? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 7'si evet, yüzde 34'ü kısmen, yüzde 59'u hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 59'u, alıştırma ve soruların; öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik olmadığı görüşünde iken yüzde 34'ü, alıştırma ve soruların; öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye kısmen yönelik olduğu görüşündedir.

Problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik mi? sorusuna, öğretmenlerin yüzde 8'i evet, yüzde 30'u kısmen, yüzde 62'si hayır yanıtını vermiştir. Bu verilere göre, öğretmenlerin yaklaşık olarak yüzde 62'si, alıştırma ve soruların; öğrencilerin problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik olmadığı görüşünde iken yüzde 30'u, alıştırma ve soruların; öğrencilerin problem çözme becerilerini geliştirmeye kısmen yönelik olduğu görüşündedir.

Sonuçlar ve Öneriler

İlköğretim okullarının dördüncü sınıflarında okutulan Türkçe ders kitaplarının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmeye çalışıldığı araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgular, yorumlar ve yorumlara dayalı olarak varılan sonuçlara ve bu sonuçlar doğrultusunda geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Öğretmenlerin Kitabın Fiziksel Görünümüne İlişkin

Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

Bu bölümde; ilköğretim dördüncü sınıf öğretmenlerinin Türkçe ders kitabının fiziksel görünümüne ilişkin görüşlerine yönelik sonuçlara değinilecektir.

Öğretmenlerin kitabın fiziksel görünümü ile ilgili olarak; “Kitabın albenisi var mı?”, “Kapak kartonu kaliteli mi?”, “Kitabın boyutları öğrencilerin yaş grubuna uygun mu?”, “Kitabın cildi dayanıklı mı?”, “Punto büyüklüğü ve harf özelliği sınıf düzeyine uygun mu?”, “Grafik ve şekiller öğrencilerin düzeyine uygun mu?”, “Kitaptaki resimler toplumsal değerlere uygun mu?” sorularına **“Evet”** yanıtını verdikleri görülmektedir. Bu sonuçlardan yola çıkarak, öğretmen görüşlerine dayalı olarak, fiziksel görünüm açısından kitapların yukarıda sayılan özellikleri taşıdığı söylenebilir.

Öğretmenler, kitapların fiziksel görünümü ile ilgili olarak; “Kitaptaki resimler öğrencilerin ilgisini çekecek nitelikte mi?”, “Kitaptaki resimler öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun mu?”, “Kitaptaki resimler metin içeriğine uygun mu?” sorularına **“Kısmen”** yanıtını verdikleri görülmektedir. Bu sonuçlardan yola çıkarak, öğretmen görüşlerine dayalı olarak, kitapların fiziksel görünüm açısından yukarıda sayılan özellikleri tam olarak karşılamadığı söylenebilir.

Öğretmenlerin Kitabın İçeriğine İlişkin Görüşlerine

Yönelik Sonuçlar

“Metinler”e İlişkin Sonuçlar

Öğretmenlerin kitapta yer alan metinler ile ilgili olarak; “Metinler, Atatürk ilke ve devrimlerini kavratıcı ve benimsetici nitelik taşıyor mu?”, “Metinler, ilköğretim Türkçe programında yer alan amaçlarla tutarlı mı?”, “Metinler, öğrencilerin yaş ve sınıf düzeyine uygun mu?”, “Metinler, konuya uygun mu?”, “Metinler, öğrencilerin ilgisini çekiyor mu?”, “Metin sayısı, yıllık ders saatiyle orantılı mı?” sorularına **“Evet”** yanıtını verdikleri görülmektedir. Bu sonuçlardan yola çıkarak, kitaplarda yer alan metinlerin yukarıda sayılan özellikleri taşıdığı söylenebilir.

Öğretmenler; metinler ile ilgili olarak, “Metinler, sanat değeri taşıyor mu?”, “Metinler, öğrencileri okumaya özendiriyor mu?”, “Metinler, ünitelerle ilişkili mi?”, “Metinler, ünitelerle ilgili sıraya konmuş mu?”, “Metinler, uzunluk bakımından sınıf düzeyine uygun mu?”, “Metinler, günlük yaşamla ilişkili mi?”, “Metinler öğrencileri, düşünmeye, araştırmaya, tartışmaya yönlendiriyor mu?”, “Dünya edebiyatının seçkin örneklerine yer verilmiş mi?” sorularına **“Kısmen”** yanıtını verdikleri görülmektedir. Bu sonuçlardan yola çıkarak, metinlerin yukarıda sayılan özellikleri tam olarak karşılamadığı söylenebilir.

Öğretmenlerin, metinler ile ilgili olarak; “Çağdaş Türk yazar ve şairlerinin eserlerine yer verilmiş mi?” sorusuna **“Hayır”** yanıtını verdikleri görülmektedir. Bu sonuçtan yola çıkarak, metinlerin söz konusu özelliği karşılamadığı söylenebilir.

“Dil ve Anlatım” a İlişkin Sonuçlar

Öğretmenlerin; “Dil ve Anlatım” ile ilgili olarak; “Olduğu gibi yazılması gereken yabancı sözcüklerin Türkçe okunuşları parantez içinde verilmiş mi?”, “Sözcükler, yazım kurallarına uygun şekilde yazılmış mı?”, “Cümlelerin uzunlukları sınıf düzeyine uygun mu?”, “Cümleler, yazım kurallarına uygun şekilde yazılmış mı?” sorularına **“Evet”** yanıtını verdikleri görülmektedir. Bu sonuçlardan yola çıkarak, kitapların dil ve anlatım ile ilgili olarak yukarıda sayılan özellikleri taşıdığı söylenebilir.

Öğretmenler, Dil ve Anlatım ile ilgili olarak; “Kitapta kullanılan dil, açık, yalın ve öz Türkçe mi?”, “Yabancı dillerden (Doğu ve Batı kökenli) gelen sözcükler kullanılmış mı?”, “Yabancı dillerden gelen sözcüklerin kullanımı, öğrencilerin metni doğru anlamalarını ve yorumlamalarını engelliyor mu?”, “Öğrenciler; yabancı dillerden gelen sözcükleri doğru yazabiliyorlar mı?”, “Öğrenciler, yabancı dillerden gelen sözcükleri doğru okuyabiliyorlar mı?”, “Öğrenciler, yabancı dillerden gelen sözcükleri cümle içinde doğru kullanabiliyorlar mı?”, “Cümleler, basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeye, somuttan soyuta doğru sıralanıyor mu?”, “Bir kavrama karşılık kitabın her yerinde aynı sözcükler kullanılmış mı?”, “Kullanılan dil, öğrencilerde; Türkçe’yi bilinçli kullanma becerisini geliştirmeye yardım ediyor mu?”, “Kullanılan dil, öğrencilerde; sözcük dağarcığını zenginleştirmeye yardım ediyor mu?” sorularına **“Kısmen”** yanıtını verdikleri görülmektedir. Bu sonuçlardan yola çıkarak, kitapların “Dil ve Anlatım” açısından yukarıda sayılan özellikleri tam olarak karşılamadığı söylenebilir.

“Dil bilgisi”ne İlişkin Sonuçlar

Öğretmenlerin “Dil bilgisi” ile ilgili olarak; “Dil bilgisi konuları işlenirken kullanılan noktalama işaretleri sınıf seviyesine uygun mu?”, “Dil bilgisi konuları işlenirken noktalama işaretleri doğru kullanılmış mı?”, “Dil bilgisi konuları işlenirken yazım kurallarına uyulmuş mu?” sorularına **“Evet”** yanıtını verdikleri görülmektedir. Bu sonuçlardan yola çıkarak, kitapların “Dil bilgisi” ile ilgili yukarıda sayılan özellikleri taşıdığı söylenebilir.

Öğretmenler, Dil bilgisi ile ilgili olarak; “Dil bilgisi konuları, kitapta programdaki sıraya uygun olarak yer almış mı?”, “Metinler, dil bilgisi konularını işleyici nitelikte mi?”, “Dil bilgisi yapıları, sistematik olarak değişik üniteler içinde tekrar ediliyor mu?”, “Dil bilgisi konuları işlenirken, anahtar sözcükler dikkat çekici (koyu ve italik) şekilde yazılmış mı?” sorularına **“Kısmen”** yanıtını verdikleri görülmektedir. Bu sonuçlardan yola çıkarak, kitapların “Dil bilgisi” açısından yukarıda sayılan özellikleri tam olarak karşılamadığı söylenebilir.

Öğretmenler, metinler ile ilgili olarak; “Dil bilgisi konuları işlenirken, yeterli sayıda örneğe yer verilmiş mi?” sorusuna “**Hayır**” yanıtını verdikleri görülmektedir. Bu sonuçtan yola çıkarak, kitapların yukarıda belirtilen özelliği karşılamadığı söylenebilir.

Öğretmenlerin “Alıştırma ve Değerlendirme”ye İlişkin Görüşlerine Yönelik Sonuçlar

Öğretmenlerin, “Alıştırma ve Değerlendirme” ile İlgili Olarak; “Ünite sonlarında çoktan seçmeli testlere yer verilmiş mi?” sorusuna “**Evet**” yanıtını verdikleri görülmektedir. Bu sonuçtan yola çıkarak, kitapların, “Alıştırma ve Değerlendirme” ile ilgili yukarıda belirtilen özelliği taşıdığı söylenebilir.

Öğretmenler, “Alıştırma ve Değerlendirme” ile ilgili olarak; “Her okuma parçası sonunda dört temel dil becerisini geliştirici alıştırmalara yer verilmiş mi?”, “Alıştırmalar sınıf düzeyine uygun mu?”, “Araştırma ve inceleme yapmaya yönelik soru, ödev, vb. çalışmalar düzenlenmiş mi?”, “Edinilen beceri ve kazanılan davranışları ölçmeye yarayan sorulara yer verilmiş mi?”, “Ölçme araçlarına (eşleştirme- kısa cevaplı sorular) yer verilmiş mi?” sorularına “**Kısmen**” yanıtını verdikleri görülmektedir. Bu sonuçlardan yola çıkarak, kitapların “Alıştırma ve Değerlendirme” açısından yukarıda sayılan özellikleri tam olarak karşılamadığı söylenebilir.

Öğretmenler “Alıştırma ve Değerlendirme” ile ilgili olarak; “Türkçe’yi doğru ve akıcı kullanabilmek için yeterli alıştırmalara yer verilmiş mi?”, “Test maddeleri ölçme tekniklerine uygun olarak hazırlanmış mı?”, “Alıştırma ve sorular; Öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik mi?”, “Problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik mi?” sorularına “**Hayır**” yanıtını verdikleri görülmektedir. Bu sonuçtan yola çıkarak, kitapların “Alıştırma ve Değerlendirme” açısından yukarıda belirtilen özellikleri karşılamadığı söylenebilir.

Öneriler

1. Ders kitaplarında konular; öğrencilerin gelişim düzeyine ve metin içeriği ile uyum içinde olan resim, şekil ve grafikler ile desteklenmeli, bunlar kitapta uygun yerlere konulmalıdır. Resim, şekil ve grafiklerin altında öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun açıklamalara yer verilmelidir.
2. Ders kitaplarında; öğrencinin ilgisini çeken, okumaya özendirilen, günlük yaşam ile ilişkili, onları düşünmeye, araştırmaya, tartışmaya yönelten, uzunluk bakımından öğrenci düzeyine uygun metinlere yer verilmelidir.

3. Ders kitaplarında yer alan metinler üniteler ile ilişkili olmalı ve üniteler ile ilgili sıraya konmalıdır.

Türkçe öğretiminde kullanılan en önemli materyal ders kitaplarıdır. Dolayısıyla ders kitaplarında yer alan metinler dil öğretiminde önemli bir yere sahiptir. Türkçe ders kitaplarına alınacak metinlerin büyük bir dikkat ve titizlikle seçilmesi gerekir (Güler, 2000, s. 3).

Ders kitaplarında sanat değeri taşıyan çağdaş Türk yazar ve şairlerinin eserlerine, dünya edebiyatının seçkin örneklerine yer verilmeli, bu metinler aracılığıyla öğrencilere okuma zevki ve bilinci aşılanmalıdır. Bu amaçla, öğretmenlerin kullanımına sunulmak üzere bir komisyon tarafından "Metinler Antolojisi" hazırlanmalı, öğretmenler gereksinim duyduklarında bu antolojiden yararlanma yoluna gitmelidir.

Çocukların ilgi ve beğenilerine seslenen, Türkçe'nin anlatım gücünün sezdirildiği metinler, çocuklarda okuma ve dil sevgisi de uyandıracaktır. Bu yaklaşımla kitap yazarları, "dil düşüncenin, düşünce de dilin yaratıcısı olduğunu ve çocuğun kişiliğinin de dil ile biçimleneceğini" ilke edinmelidir (Sever, 1993, s. 14).

4. Ders kitaplarında kullanılan dil, açık, yalın ve öz Türkçe olmalı, yabancı dillerden (Doğu ve Batı kökenli) gelen sözcükler olabildiğince az kullanılmalıdır. Çünkü, öğrenciler bu sözcükleri doğru yazmada, okumada, cümle içinde kullanmada, metni doğru anlayıp yorumlamada zorlanmaktadır.
5. Kullanılan dil öğrencilerde; Türkçe'yi bilinçli kullanma becerisini geliştirmeye ve sözcük dağarcığını zenginleştirmeye yardım etmelidir. Ders kitapları sözcük kullanımı açısından genel olarak bir tutarsızlık içindedir. Türkçe karşılıkları bulunan kimi sözcüklerin kullanımının sürdürülmesi iletişimi zorlaştırmaktadır. Kitaplarda kullanılan dil saydam, okumayı özendirici, Türkçe'nin gücünü yansıtan bir nitelik taşımaktan uzaktır. Böyle bir dil kullanımı, zorlama, ezberci bir öğretim etkinliğine götürür (Ruhi ve Kocaman, 1996, s. 19). Türkçe eğitiminde ana kaynağı oluşturan Türkçe ders kitaplarında imla ve basım hatası bulunmamalıdır. Öğrenci ders kitabını eline aldığı zaman sık sık imla hataları ve eksik yazılmış kelimelerle karşılaşınca Türkçe eğitimi olumsuz yönde etkilenir (Kırca, 1992, s. 319).
6. Ders kitaplarında yer alan cümleler; basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta doğru sıralanmalı, öğrencilerin gelişim düzeyleri dikkate alınmalıdır.
7. Ders kitaplarında, bir kavrama karşılık kitabın her yerinde aynı sözcükler kullanılmalı, kavram kargaşasına izin verilmemelidir.

8. Ders kitaplarında yer alan dil bilgisi konularına, programdaki sıraya uygun olarak yer verilmelidir. Geleneksel olarak yazılmış Türkçe ders kitaplarına göre işlenen dil bilgisi etkinlikleri, dil bilgisinde belirlenen amaçların gerçekleştirilmesinde etkili olamamaktadır. Öğretmen, derslerin işlenişini ders kitaplarına dayandırmakta, programa uygun olarak hazırlandığı, ders kitabı olabileceği bakanlık tarafından onaylanan ders kitaplarına bağlı olarak dersleri işlemektedir (Toksöz, 2000, s. 19).
9. Dil bilgisi konuları sistematik bir şekilde tekrarlanmalı, anahtar sözcükler öğrencilerin dikkatini çekecek şekilde (koyu ve italik) yazılmalı, yeterince örneğe yer verilerek konuların pekiştirilmesi ve öğrenilenlerin kalıcılığı sağlanmalıdır.
10. Her okuma parçasının sonunda dört temel dil becerisini geliştirici alıştırmalara yer verilmelidir.
11. Alıştırmalar sınıf düzeyine uygun olmalı, araştırma ve inceleme yapmaya yönelik soru, ödev, vb. çalışmalar düzenlenmeli, Türkçe'yi doğru ve akıcı kullanabilmek için yeterli alıştırmalara yer verilmelidir.
12. Ölçme araçlarına (eşleştirme- kısa cevaplı sorular) yer verilmelidir.
13. Alıştırma ve sorular; öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini, problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik olmalıdır.

1. Bölüm FİZİKSEL GÖRÜNÜM

E: Evet, K: Kısmen, H: Hayır

		E	K	H
1.	Kitabın albenisi var mı?			
2.	Kapak kartonu kaliteli mi?			
3.	Kitabın boyutları öğrencilerin yaş grubuna uygun mu?			
4.	Kitabın cildi dayanıklı mı?			
5.	Punto büyüklüğü ve harf özelliği sınıf seviyesine uygun mu?			
6.	Grafik ve şekiller öğrencilerin düzeyine uygun mu?			
7.	Grafik ve şekillerin altında gerekli açıklamalara yer verilmiş mi?			
8.	Kitaptaki resimler;			
a.	Öğrencilerin ilgisini çekecek nitelikte mi?			
b.	Öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun mu?			
9.	Toplumsal değerlere uygun mu?			
10.	Metin içeriğine uygun mu?			

2. Bölüm İÇERİK

A. Metinler

		E	K	H
11.	Metinler;			
a.	Atatürk ilke ve devrimlerini kavratıcı ve benimsetici nitelik taşıyor mu?			
b.	İlköğretim Türkçe programında yer alan amaçlarla tutarlı mı?			
c.	Öğrencilerin yaş ve sınıf düzeyine uygun mu?			
d.	Konuya uygun mu?			
e.	Sanat değeri taşıyor mu?			
f.	Öğrencileri okumaya özendiriyor mu?			
g.	Ünitelerle ilişkili mi?			
h.	Ünitelerle ilgili sraya konmuş mu?			
ı.	Öğrencilerin ilgisini çekiyor mu?			
i.	Uzunluk bakımından sınıf düzeyine uygun mu?			
j.	Günlük yaşamla ilişkili mi?			
k.	Öğrencileri, düşünmeye, araştırmaya, tartışmaya yönlendiriyor mu?			
12.	Metin sayısı, yıllık ders saatiyle orantılı mı?			
13.	Çağdaş Türk yazar ve şairlerinin eserlerine yer verilmiş mi?			
14.	Dünya edebiyatının seçkin örneklerine yer verilmiş mi?			

B. Dil ve Anlatım

		E	K	H
15.	Kitapta kullanılan dil; açık, yalın ve öz Türkçe mi?			
16.	Yabancı dillerden (Doğu ve Batı kökenli) gelen sözcükler sıklıkla kullanılmış mı?			
17.	Yabancı dillerden gelen sözcüklerin kullanımı, öğrencilerin metni doğru anlamalarını ve yorumlamalarını engelliyor mu?			
18.	Yabancı dillerden gelen sözcükleri öğrenciler;			
a.	Doğru yazabiliyorlar mı?			
b.	Doğru okuyabiliyorlar mı?			
c.	Cümle içinde doğru kullanabiliyorlar mı?			
19.	Olduğu gibi yazılması gereken yabancı kelimelerin Türkçe okunuşları parantez içinde verilmiş mi?			
20.	Bir kavrama karşılık kitabın her yerinde aynı sözcükler kullanılmış mı?			
21.	Kullanılan dil, öğrencilerde;			
a.	Türkçe'yi bilinçli kullanma becerisini geliştirmeye yardım ediyor mu?			
b.	Sözcük dağarcığını zenginleştirmeye yardım ediyor mu?			
22.	Sözcükler, yazım kurallarına uygun şekilde yazılmış mı?			
23.	Cümlelerin uzunlukları sınıf düzeyine uygun mu?			
24.	Cümleler, basitten karmaşığa, bilinenenden bilinmeyene, somuttan soyuta doğru sıralanıyor mu?			
25.	Cümleler, yazım kurallarına uygun şekilde yazılmış mı?			

C. Dil bilgisi

		E	K	H
26.	Dil bilgisi konuları, kitapta programdaki sıraya uygun olarak yer almış mı?			
27.	Metinler, dil bilgisi konularını işleyici nitelikte mi?			
28.	Dil bilgisi yapıları, sistematik olarak değişik üniteler içinde tekrar ediliyor mu?			
29.	Dil bilgisi konuları işlenirken, ;			
a.	Anahtar sözcükler dikkat çekici(koyu ve italik) şekilde yazılmış mı?			
b.	Yeterli sayıda örneğe yer verilmiş mi?			
c.	Kullanılan noktalama işaretleri sınıf seviyesine uygun mu?			
d.	Noktalama işaretleri doğru kullanılmış mı?			
e.	Yazım kurallarına uyulmuş mu?			

3. Bölüm

ALİŞTİRMA ve DEĞERLENDİRME

		E	K	H
30.	Her okuma parçasının sonunda dört temel dil becerisini geliştirici alıştırmalara yer verilmiş mi?			
31.	Türkçe'yi doğru ve akıcı kullanabilmek için yeterli alıştırmalara yer verilmiş mi?			
32.	Alıştırmalar sınıf düzeyine uygun mu?			
33.	Araştırma ve inceleme yapmaya yönelik soru, ödev, vb. çalışmalar düzenlenmiş mi?			
34.	Edinilen beceri ve kazanılan davranışları ölçmeye yarayan sorulara yer verilmiş mi?			
35.	Ölçme araçlarına (eşleştirme- kısa cevaplı sorular) yer verilmiş mi?			
36.	Ünite sonlarında çoktan seçmeli testlere yer verilmiş mi?			
37.	Test maddeleri ölçme tekniklerine uygun olarak hazırlanmış mı?			
38.	Alıştırma ve sorular;			
a.	Öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik mi?			
b.	Problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik mi?			

KAYNAKLAR

- Alkan, Cevat. **Eğitim Teknolojisi**. Ankara: Atilla Kitabevi, 1995.
- Bulut, Birsen. "İlköğretim 1. 2. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi". **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. 6, Özel Sayı, ss. 144-153.
- Çalık, Temel. Türkçe Ders Kitaplarının Biçim ve Tasarımı". **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**. Editör: Leyla Küçükahmet. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001.
- Demirel, Özcan. **Türkçe Öğretimi**. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2000.
- Deveci, Mehmet. "İlköğretim II. Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Dilbilgisi Müfredatı Açısından İncelenmesi" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.
- Göğüş, Beşir. "Türkiye'de Cumhuriyetten Beri Türkçe Eğitim Kitapları". **Türkiye'de ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları**. İstanbul: Türk-Alman Kültür İşleri Kurulu Yayın Dizisi No: 11, ss. 6-11, 1996.
- Güleryüz, Hasan. **En Son Değişikliklerle İlköğretim Okulu Programı**. İkinci Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2002.
- Gürkan, Tanju ve Erten Gökçe. **Türkiye'de ve Çeşitli Ülkelerde İlköğretim (Program- Öğrenci-Öğretmen)**. Ankara: Sayısal Kitabevi, 1999.

- Karasar, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Dokuzuncu Basım. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 1999.
- Kavcar, Cahit, Ferhan Oğuzkan, Sedat Sever. **Türkçe Öğretimi**. Ankara: Engin Yayınları, 1995.
- Kılıç, Abdurrahman ve Serdal Seven. **Konu Alanı Dersi Kitabı İncelemesi**. İkinci Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2002.
- Kula, Onur Bilge “Ders Kitabının Yapımında Gözetilen Bilim- Kuramsal ve Didaktik Çerçeve”. **Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. 1, 2:101, ss. 97-107, 1988.
- Nesrin Kırca. ” İlkokulun Dört ve Beşinci Sınıflarında Türkçe Eğitim ve Öğretimi Üzerine Araştırmalar: 1, Türkçe Ders Kitapları”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992.
- Özdemir, Emin. “Anadili Öğretimi”, **Türk Dili Dergisi**, 379-380: 18-30, 1983.
- Ruhi, Şükriye ve Ahmet Kocaman. “İlköğretim Kitaplarında Dil Kullanımı. ” **Türkiye’de ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları**. İstanbul: Türk-Alman Kültür İşleri Kurulu Yayın Dizisi No:11, 1996, ss. 12-24.
- Sever, Sedat. “Çocuk Kitaplarında Dil Sorunları”. **Eğitim Dergisi**, 3:14-21, 1993.
- _____. **Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme**. Ankara: Anı Yayıncılık, 2000.
- Sezgin, Güler. “İlköğretim Okullarının Altıncı Sınıfları İçin Yazılan Türkçe Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000.
- Tertemiz, Neşe, Leyla Ercan, Yücel Kayabaşı. “Ders Kitabı ve Eğitimdeki Yeri”. **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**. Editör: Leyla Küçükahmet. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001.
- Toksöz, Aygül. Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kazandıkları Davranışlar Açısından Dil Bilgisi Eğitiminin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000, s. 19.
- Yanpar Şahin, Tuğba, Soner Yıldırım. **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Ankara: Anı Yayıncılık, 1999.
- Yılmaz, Hayati. İlkokul Beşinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Kelime ve Cümle Kadrosu. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.